

- Бердянського ДПУ (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2009. – № 4. – С. 118-127.
4. Проценко О.Б. Професійна підготовка викладачів вищої школи в магістратурі: досвід європейських країн / О.Б. Проценко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 238-245.
5. Prygodii M. Subjectivity, as an important component of educational process in higher educational institutions / M. Prygodii // Edukacja-Technika-Informatyka. – 2014. – № 5. – Р. 433-438.

Н.А. ПРИГОДИЙ. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Резюме. В статье рассмотрены характеристики учебной деятельности студентов педагогических специальностей, способствующих их профессиональному становлению. Обосновывается значение системы непрерывного педагогического образования как интегрированного объединения образовательных институтов, обеспечивающих качественную профессиональную подготовку будущих учителей.

Ключевые слова: знаниевый подход, непрерывное образование, личностно ориентированный подход, подготовка учителей, профессиональная подготовка.

M.A. PRYGOPII. PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The summary. In the article the characteristics of educational activity of students of pedagogical specialties that contribute to their professional development are considered. There is substantiated the significance of the system of continuous pedagogical education as an integrated association of educational institutions, that ensure the qualitative professional training of future teachers.

Key words: knowledge approach, continuous education, personality-oriented approach, teacher training, vocational training.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 30.03.2017 р.

УДК: 378

І.В. ЖЕРНОКЛЄЄВ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Резюме. У статті розглядається практика формування готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності в Україні та перспектив використання інноваційного зарубіжного освітнього досвіду. Також, обґрунтовано зміст і особливості підготовки майбутніх учителів технологій на базі загальноосвітнього навчального закладу та визначення доцільності його поширення в освітню практику вищої педагогічної школи в Україні.

Ключові слова: вчитель технологій, технологічна освіта, готовність до професійної діяльності, професійна підготовка, євроінтеграція.

Актуальність та постановка проблеми. Сьогодні в Європі і в усіх розвинутих країнах світу якість освіти є справою державної ваги і передумовою соціальної стабільності. Саме тому Україна обґрунтовано визначила свій освітній вектор розвитку, що спрямований на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснюючи реформування освітньої діяльності в контексті європейських вимог і рекомендацій, які складають основу Болонського процесу. Це передбачає перспективу поступового входження вітчизняної освітньої галузі до єдиного загальноєвропейського освітнього простору, характерними рисами якого є: якість освіти, мобільність студентів, викладачів, дослідників, різноманіття і гнучкість змісту навчальних планів, освітніх програм, педагогічних технологій і багато інших складових академічного життя вищих навчальних закладів.

Сучасна вітчизняна і зарубіжна освітня практика вищої школи дає підстави стверджувати, що успішність професійної підготовки вчителя технологій, як і будь-якого вчителя-предметника, значною мірою залежить від системно сформованої у нього готовності до майбутньої професійної діяльності. Однак, у частині результативності формування готовності вітчизняних студентів до професійної діяльності існують проблеми. Так, у складі вищезазначеної готовності доцільно виділяти, з одного боку, психологічну, психофізіологічну і фізичну готовність, а з іншого – науково-теоретичну і практико-орієнтовану підготовку вчителя, яка крім профпридатності включає в себе спеціальні уміння і навички. Це значно відрізняється від європейських підходів, коли формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів технологій здійснюється системно і в умовах максимально наближених до реального навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу [1].

Саме тому актуальність вирішення проблеми поліпшення вищезазначеної готовності у студентів вимагає пошуку ефективних шляхів формування у майбутніх учителів технологій системних уявлень про зміст і характер своєї професійної діяльності, теоретичні знання, практичні вміння і навички забезпечення творчого наповнення педагогічної діяльності, організації та управління навчальним процесом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливою вимогою, яка ставиться до майбутніх вчителів технологій, з огляду на державну освітню політику в країнах Західної Європи – бути відповідними професійно рівню розвитку суспільства, сучасної науки і виробництва, до створення умов удосконалення розумових і фізичних здібностей кожного з учнів з метою формування законослухняного громадянина-трудівника, творчу особистість, головну опору західного суспільства.

Вітчизняні і зарубіжні вчені у чисельних публікаціях як теоретичного, так і практичного характеру (Б. Вульфсон, О. Джурицький, К. Корсак, Н. Ничкало, Л. Пуховська, А. Сбруєва) звертають значну увагу на практико орієнтованість

© І.В. Жерноклєєв, 2017

підготовки європейських педагогів як одну з найважливіших складових якості їх професійної освіти. Ряд зарубіжних вчених відзначають необхідність перебудови педагогічних курсів, у результаті якої центральним стрижнем професійної підготовки вчителя стає практика (Р. Александер, Д. Макінтур, П. Херст й інші). З іншого боку відомі європейські вчені А. Аламакі, К. Борг, Л. Ліндстрем, Т. Кананоя, М. Кеннеді, Ю. Пелтонен, Й. Расмуссен, В. Тоеркауф, Л. Шульман, Д. Шьон у різний час визначали важливість у формуванні готовності майбутніх учителів до професійної діяльності у межах одного з варіантів європейської національної моделі освіти («двофазній» моделі).

У той же час, вітчизняні вчені-педагоги у своїх працях звертають увагу на те, що сучасні програми вищої педагогічної освіти для майбутніх учителів технологій в Україні не можуть забезпечити достатньою мірою їх професійну компетентність через слабкий взаємозв'язок безпосередньо зі школою (А. Вихрущ, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Б. Ступарик, Д. Тхоржевський). Тому метою статті є розгляд змісту і особливостей формування готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності у межах творчого використання європейської моделі освіти («двофазна» модель).

Виклад основного матеріалу дослідження. Після вступу України до Європейського освітнього співтовариства постійно зростає актуальність модернізації вищої педагогічної освіти в Україні, спрямованої на підвищення якості підготовки спеціалістів відповідно до європейських стандартів. У складних умовах сучасного суспільного розвитку в Україні набуває особливої ваги вивчення і творче впровадження найкращих зразків зарубіжного, насамперед європейського, досвіду зокрема у галузі технологічної освіти. Базуючись на цінностях вітчизняної педагогічної спадщини, система підготовки майбутніх учителів взагалі і зокрема вчителів технологій, зумовлює перебудову професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до міжнародних освітніх стандартів [2].

На думку ряду вчених-педагогів у процесі практичного рішення проблем професійної підготовки, як у рамках кожної окремої країни, так і на європейському рівні взагалі, різні форми, моделі й структурні модифікації педагогічної освіти розвиваються й удосконалюються відповідно до сучасних реалій більш інтенсивно. Так, у якості прикладу В. Грачова наголошує, що у деяких країнах університети відповідають за першу, теоретичну частину підготовки майбутнього вчителя, а місцеві органи народної освіти і школи – за другу, практичну частину. За традиційною французькою моделлю, загальна і спеціальна підготовка вчителів середньої школи проходила в університетах, а професійно-педагогічна (теоретична й практична підготовка) переносилася у спеціальні центри. У Великобританії в сучасних умовах будується нова модель, за якою університети виконують цілісну теоретичну підготовку майбутніх учителів, а практична професійно-педагогічна підготовка повністю переноситься у школу. Таким чином, можна говорити про багатоваріантність взаємозв'язку університету з іншими інститутами в галузі підготовки вчителів предметників [4].

В очікуванні реалізації всіх положень Реформи вищої школи України, педагогічні колективи вищих навчальних закладів, де здійснюється підготовка фахівців з технологічної освіти, потребують, насамперед, уважного знайомства з досвідом освітніх систем, визнаних на сьогоднішній день у світі найкращими.

А поки що, труднощі, які супроводжують вітчизняних майбутніх вчителів технологій через низький рівень сформованості їх готовності до професійної діяльності проявляються у багатьох складових фахової підготовки студентів. Зокрема протягом педагогічної практики студент відчуває це: у спілкування з школярами; у засвоєнні студентами-практикантами педагогічних технологій і методик; в організації проектно-технологічної діяльності на уроках технологій; невідповідності матеріально-технічного забезпечення уроків, учнів та студентів навчальними посібниками та підручниками; відсутності системи в організації проектної діяльності учнів основної та старшої школи; слабкій взаємодії між школами та установами з удосконалення технологічної освіти; невідповідності фінансування розвитку матеріально-технічної бази шкільних навчальних майстерень.

Традиційно, у процесі формування практичної готовності у студентів до майбутньої професійної діяльності, ми виходимо з того, що практичні заняття з проведенням пробних уроків, використанням тренінгових ігор і вправ не в повній мірі дозволяють студентам усвідомити зміни, що відбулися у рівні розвитку їх професійних якостей і здібностей.

У європейській практиці технологічної освіти, професійна діяльність педагога оцінюється, насамперед, через результати, що демонструються учнями. Поняття результату, як уже було зазначено, безумовно, пов'язане з поняттям якості освіти, яке базується на відповідній освітній моделі [5]. Так, як було вищезазначено, у країнах Західної Європи для підготовки педагогів значного поширення набула так звана «двофазна» модель. За особливостями освітньої моделі навіть статус повноправного вчителя присвоюється лише після успішного завершення другої фази навчання, захисту диплома і складання державного іспиту [7].

На основі діючої європейської «двофазної» моделі підготовки майбутніх вчителів технологій нами було розроблено концепцію Навчально-наукового центру підготовки майбутніх учителів технологій і професійного навчання як окремого підрозділу Інженерно-педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (надалі ННЦ). В основі діяльності ННЦ було визначено науково-дослідницький та практикоорієнтований характер фахової підготовки студентів в умовах середнього загальноосвітнього навчального закладу. Така підготовка полягає у всебічному зануренні майбутніх учителів технологій у середовище обраної професії, застосуванні інноваційних педагогічних технологій, науково-дослідній діяльності та проектно-технологічної діяльності, що включає чотири етапи.

Перший етап системи передбачає теоретичну підготовку вчителів. Викладачі університету проводять курси лекцій на базі загальноосвітнього навчального закладу для ознайомлення студентів з концепцією трудового навчання, технологічної освіти, змістом програм навчальних предметів освітньої галузі «Технологія», основами педагогічної діяльності з обраного фаху.

Другий етап забезпечує закріплення і апробацію теоретичних знань на практиці. Викладачі проводять із студентами практичні заняття з формування знань з технології проектного навчання в учнів основної школи, розробки творчих педагогічних проектів. У міжсесійний період педагоги організують роботу у школах для поглибленого проектного навчання школярів за програмами гуртків технічної творчості гуртків і реалізують свої науково-дослідні

завдання у процесі практичної роботи з учнями. У випадку виникнення різного роду ускладнень викладачі проводять для них групові та індивідуальні консультації.

Третій етап призначений для самостійної роботи майбутніх учителів технологій з осмислення та творчого аналізу змісту і результатів науково-дослідної роботи. З цією метою для учасників освітнього експерименту організовується конференція за підсумками апробації технологій проектного навчання в середньому загальноосвітньому навчальному закладі. На цій стадії необхідно, щоб майбутні вчителі технологій здобули вміння адекватно оцінювати свій власний рівень професійної компетентності з фаху, обмінювались набутим теоретичним і практичним досвідом, щоб вчасно виявляти і попереджувати типові труднощі вчителя у процесі проектно-діяльності школярів при виконанні навчальних проектів. Викладачі продовжують проведення планових лекційних та практичних навчальних дисциплін методичного циклу на базі загальноосвітнього навчального закладу та консультацій за змістом і напрямками, що пропонуються студентами. Навчання на цьому етапі передбачає забезпечення формування у майбутніх учителів технологій необхідних теоретичних і практичних знань і вмінь з підготовки та проведення уроків пов'язаних безпосередньо з проектно-технологічною діяльністю.

Четвертий етап передбачає у групі студентів взаємообмін інформаційними і навчальними матеріалами з методичної підготовки своїх колег з конкретного творчого проекту на уроках трудового навчання, тобто навчатися навчати майбутніх колег проектній діяльності і організації навчального проектування за програмами дисциплін методичного циклу у діючих навчальних планах, де здійснюється підготовка майбутніх учителів технологій. Таке навчання ґрунтується на методиках, апробованих північноєвропейськими колегами, і воно вже продемонструвало позитивний навчальний ефект у реаліях українського середнього загальноосвітнього та вищого педагогічного навчального закладів. Занурення у проектно-технологічну діяльність на уроках трудового навчання дозволяє майбутнім вчителям технологій набувати професійних знань, умінь і навичок, більш поглиблено й якісно ознайомитися на практиці з усіма особливостями та підходами до використання проектно-технологічної методики навчання школярів на уроках трудового навчання на базі середнього загальноосвітнього навчального закладу, а також розвинути професійні компетенції із зазначеного виду педагогічної діяльності [3].

При цьому у всіх місцях апробації проекту було встановлено: значне зростання зацікавленості майбутніх учителів технологій у власному професійному майбутньому; зростання рівня технологічної культури студентів; активізації студентської науково-дослідницької діяльності з технологій, де разом з викладачами університету вони розробляють навчальні проекти з трудового навчання, навчальні програми гуртків технічної творчості, педагогічні проекти із змісту та методики проведення уроків, наукові студентські роботи, портфоліо, робочі зошити, розробки вправ та тестових матеріалів для проектно-технологічного навчання школярів; підвищення якості і кількості публікацій студентських наукових статей, значно підвищився рівень студентських доповідей на основі здобутих під час педагогічної практики професійних компетенцій. Слід зазначити, що у контексті нашого дослідження під компетенціями ми розуміємо узагальнені якості та здібності особистості, що дозволяють найбільш універсально використовувати і застосовувати вже сформовані знання й уміння.

У процесі організації роботи над творчим проектом на уроках трудового навчання, у студентів-практикантів набула подальшого розвитку їх готовність як майбутніх учителів технологій до професійної діяльності. Діяльність ННЦ змінила і роль середнього загальноосвітнього навчального закладу – з пасивної на активну співпрацю щодо підготовки майбутніх учителів технологій. Активне використання студентами-практикантами нових педагогічних технологій у проектно-технічній діяльності на уроках трудового навчання з учнями основної школи, сприяло розвитку у них відповідних компетенцій.

Серед майбутніх учителів технологій, які беруть участь у діяльності ННЦ набула популярності самоосвіта (робота в бібліотеках, консультації у більш досвідчених вчителів та провідних викладачів вузів, обмін думками на різних нарадах педагогів школи і студентів, семінарах, конференціях з обміну досвідом та новітніми методиками і досягненнями в педагогічній науці). Як відомо, удосконалення освітніх досягнень, підвищення кваліфікації у процесі самоосвіти не вимагає додаткового педагогічного навантаження і відповідно державних витрат, але підходить лише тим, у кого є висока мотивація до навчання. Така мотивація у студентів – майбутніх учителів технологій та учнів забезпечується можливістю удосконалення практичних вмінь і навичок з різних видів інноваційної навчально-трудової діяльності у межах ННЦ.

Нашим дослідженням встановлено, що практична реалізація вищезазначених підходів теорії та методики навчання технологій у межах єдиного освітнього простору «вищий навчальний заклад-школа» відбувається зі значним випередженням у здобутті студентами знань, вмінь та практичних навичок у середовищі майбутньої професії, що забезпечує стаке зростання професійної компетентності. Наукова робота також передбачала перебування студентів з європейських країн у ННЦ, де здійснювався обмін досвідом підготовки вчителів технологій на рівні «вчитель-студент», «студент-студент», проведення спільних семінарів за участю провідних викладачів країн Швеції, Норвегії, Фінляндії і Данії.

Під час проведення спільних теоретичних та практичних занять завдання підготовки вчителів технологій з України оцінювалось як високоєфективне та таке, що має значний освітній ефект творче використання зарубіжного досвіду. Загалом актуалізувалась сама ідея підготовки вчителя-європейця в системі вищої освіти України. Передусім, в Україні розпочалася теоретична та практична розробка принципу мобільності вчителів технологій.

Розглядаючи такі заняття у більш широкому контексті інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір, у межах представленого дослідження був розроблений план поетапної реалізації його завдань у сфері підготовки вітчизняних учителів технологій. На першому етапі передбачалося введення у навчальні програми лекційних курсів «Основи теорії технологічної освіти» та «Методика навчання «Технічні види праці»» матеріалів про історію та розвиток північноєвропейського шкільного предмету ручна праця (слайд), його засновників і тих, хто визначив його філософію, зміст, вплив на культуру регіону і зробив важливим освітньо-соціальним здобутком всього людства, навчання, соціально-економічний та культурний розвиток у країнах Північної Європи. Загалом заходи щодо

включення до змісту лекційного курсу «Основи теорії технологічної освіти» – матеріалу, що висвітлює зарубіжний досвід з питань технологічної освіти, є типовим прикладом інтегративних навчальних курсів, які активно впроваджуються у навчальні плани вітчизняних вищих навчальних закладів.

Такий підхід насамперед дозволяє перебороти фрагментарність освіти та привести її до відповідності європейському рівню розвитку науки та культури. Також було рекомендовано студентам під час педагогічної практики в школах використовувати набуті знання у процесі вивчення вищезазначених дисциплін [6].

Аналіз результатів діяльності з апробації технологічної освіти на основі діючої європейської «двофазної» моделі продемонстрував необхідність у подальшому удосконаленні фахової підготовки майбутніх учителів технологій. Основні проблеми, що виникали у ході проведення навчального процесу і науково-дослідних робіт з організації професійної підготовки майбутніх педагогів на нових, особистісно і практикоорієнтованих засадах вирішувались комплексно, на основі найкращих зразків вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Висновки. Сучасний етап розвитку педагогічної освіти у вищих навчальних закладах України зумовлює новий рівень методології процесу навчання, одним з основних завдань якого є підготовка фахово-компетентного, практикоорієнтованого педагога. Таким чином, задля формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів технологій це означає гармонійне поєднання професійних умінь і навичок, методики і дидактики викладання, конструктивних і організаторських умінь, технологічної культури, педагогічного такту, а також прийомів та засобів особистісно-професійного саморозвитку і самореалізації. Тому, використання європейської «двофазної» моделі системи освіти дозволяє ефективно вирішенню багатьох проблем професійної підготовки майбутніх учителів технологій через створення реальних умов освітнього середовища у навчальному центрі на базі загальноосвітнього навчального закладу, робочого місця учителя з сильними і інноваційними сторонами, тобто такими, що виникають тільки в реальному педагогічному процесі.

Однак, слід зазначити, що для вітчизняної вищої освіти виконання цих завдань необхідно поєднувати із збереженням унікального українського освітньо-культурного надбання яке не залежить від місця України в системі європейського освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробійов Н.Е. Сучасний стан і тенденції розвитку педагогічної освіти в Західній Європі: моногр. / Н.Е. Воробійов, В.Г. Грачова. – Волгоград: 2006. – 144 с.
2. Гуревич Р.С. Трансформація системи професійних знань в інформаційному суспільстві / Р.С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип. 20. – С. 3-7.
3. Жерноклеєв І.В. Імплементация українського і зарубіжного передового педагогічного досвіду у підготовці майбутніх учителів технологій / І.В. Жерноклеєв // Матеріали всеукраїнських педагогічних читань, Херсон, 27 березня 2012 р. – Херсон: Вид-во КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – С. 22-25.
4. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності / Л.П. Пуховська. – К.: Вища школа, 1997. – С. 180.
5. Hirst P.H. The Theory-Practice Relationship in Teacher training / P.H. Hirst // Booth., Furlong J., Wilkings M. (eds) Partnership in initial Teacher training. – London: Cassel, 1990. – 127 p.
6. Lindström L. Marlène Johansson and Viveca communication and learning in sloydpractices / L. Lindström, K. Borg // Research programme funded by the Swedish Research Council, Lindberg Committee for Educational Science, Institutionen för pedagogik. – Stockholm, 2002. – P. 14.
7. Peltonen J. Craft and prevocational education in pre-primary and primary education / J. Lasonen & M-L // Stenström (Eds.), Contemporary issues of occupational education in Finland. University of Jyväskylä, Finland: Institute for educational research. – 1995. – P. 27-41.

И.В. ЖЕРНОКЛЕЕВ. ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Резюме. В статье рассматривается практика формирования готовности будущих учителей технологий в профессиональной деятельности в Украине и перспектив использования инновационного зарубежного образовательного опыта в контексте евроинтеграционных процессов. Также, обосновано содержание и особенности подготовки будущих учителей технологий на базе общеобразовательного учебного заведения и определения целесообразности его распространения в образовательную практику высшей педагогической школы в Украине.

Ключевые слова: учитель технологий, технологическое образование, готовность к профессиональной деятельности, профессиональная подготовка, евроинтеграция.

I.V. ZHERNOKLIEIEV. FORMATION OF READINESS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES FOR FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGY IN THE CONTEXT OF THE EURO-INTEGRATION PROCESSES

The summary. The article discusses the practice of forming the readiness of future technology teachers in professional activities in Ukraine and the prospects for using innovative foreign educational experience in the context of European integration processes. Also, are substantiated the content and peculiarities of the training of future technology teachers based on the general educational institution and the expediency of its dissemination in the educational practice of the higher pedagogical school in Ukraine.

Key words: teacher of technology, technological education, readiness for professional work, professional training, eurointegration, professional activity.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. дійсний член АПСН С.В. Лісова.

Одержано редакцією 31.03.2017 р.